

Юлія Володимирівна ЧУБ

кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Сумський національний аграрний університет
вул. Г. Кондратьєва, 160, м. Суми, 40021, Україна
E-mail: chub-y@mail.ru
Телефон: +380667262897

АНАЛІЗ НАЯВНОСТІ ТА ВИКОРИСТАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Чуб, Ю. В. Аналіз наявності та використання нематеріальних активів [Текст] / Юлія Володимирівна Чуб // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 15. – № 3. – С. 225-229. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Сучасний економічний розвиток підприємств ґрунтується на принципах сталого господарювання, конкурентоспроможного виробництва та ефективного використання інтелектуального капіталу. Ринкові відносини вимагають посилення ролі нематеріальних активів. Цінність останніх визначається майбутньою економічною вигодою, яку вони можуть принести підприємству. Наявність нематеріальних активів на підприємствах стає фактором стійкого розвитку, підвищення ринкової вартості підприємств, а також формування їх конкурентних переваг. Аналіз наявності, руху та використання нематеріальних активів є важливою складовою аналізу фінансового стану підприємства, що сприяє підвищенню ефективності системи управління конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Вирішення поставленої мети та завдань здійснювалося з використанням наступних методів дослідження: абстрактно-логічного – при теоретичному узагальненні результатів і формулюванні висновків; порівняння – у процесі аналізу ефективності використання нематеріальних активів; статистичного та експертних оцінок – при аналізі впливу нематеріальних активів на прибуток підприємства; розрахунково-конструктивного – при розрахунку прибутку від використання нематеріальних активів шляхом врахування їх частки в загальній частці активів. Виконання аналізу використання нематеріальних активів можливе за умови повного забезпечення інформацією підприємства про його нематеріальні активи. Основні теоретичні та практичні результати дослідження полягають у вдосконаленні методичних підходів до оцінки ефективності використання нематеріальних активів на основі розрахунку прибутку, отриманого від використання нематеріальних активів, що безпосередньо впливають на результати діяльності підприємства. Збільшення в динаміці цього показника свідчить про ефективне використання нематеріальних активів. Аналізуючи рівень їх використання, можна дати вартісну характеристику науково-технічного потенціалу підприємства і оцінити його здатність вести конкурентну боротьбу на ринку продукції; активізувати процес залучення інвестицій, збільшити загальну вартість активів підприємства, що тим самим сприятиме зростанню іміджу підприємства і ступеня довіри до продукції, що сприятиме отриманню додаткового прибутку за рахунок гудвілу.

Ключові слова: нематеріальні активи; оцінка; аналіз; рентабельність; конкурентоспроможність; ефективність.

Юлия Владимировна ЧУБ

АНАЛИЗ НАЛИЧИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НЕМАТЕРИАЛЬНЫХ АКТИВОВ

Аннотация

Современное экономическое развитие предприятий основывается на принципах устойчивого хозяйствования, конкурентоспособного производства и эффективного использования интеллектуального капитала. Рыночные отношения требуют усиления роли нематериальных активов. Ценность нематериальных активов определяется будущей экономической выгодой, которую они могут принести предприятию. Наличие нематериальных активов на предприятиях становится фактором устойчивого развития, повышения рыночной стоимости предприятий, а также формирования их

конкурентных преимуществ. Анализ наличия, движения и использования нематериальных активов является важной составляющей анализа финансового состояния предприятия, что способствует повышению эффективности системы управления конкурентоспособности продукции на внутреннем и внешнем рынках. Решение поставленной цели и задач осуществлялось с использованием следующих методов исследования: абстрактно-логического – при теоретическом обобщении результатов и формулировании выводов; сравнения – в процессе анализа эффективности использования нематериальных активов; статистического и экспертных оценок – при анализе влияния нематериальных активов на прибыль предприятия; расчетно-конструктивного – при расчете прибыли от использования нематериальных активов путем учета их доли в общей доле активов. Выполнение анализа использования нематериальных активов возможно при условии полного обеспечения информацией предприятия о его нематериальных активах. Основные теоретические и практические результаты исследования заключаются в совершенствовании методических подходов к оценке эффективности использования нематериальных активов на основе расчета прибыли, полученной от их использования, непосредственно влияющие на результаты деятельности предприятия. Увеличение в динамике данного показателя свидетельствует об эффективном использовании нематериальных активов. Анализируя уровень использования последних, можно дать стоимостную характеристику научно-технического потенциала предприятия и оценить его способность вести конкурентную борьбу на рынке продукции; активизировать процесс привлечения инвестиций, увеличить общую стоимость активов предприятия, тем самым способствовать росту имиджа предприятия и степени доверия к продукции в свою очередь будет способствовать получению дополнительной прибыли за счет гудвила.

Ключевые слова: нематериальные активы; оценка; анализ; рентабельность; конкурентоспособность; эффективность.

Yulia Volodymyrivna CHUB

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Accounting
Sumy National Agrarian University
G. Kondratiev str., 160, Sumy, Ukraine, 40021
E-mail: chub-y@mail.ru
Phone: +380667262897

ANALYSIS OF THE PRESENCE AND USING OF INTANGIBLE ASSETS

Abstract

Modern economic development of enterprises is based on the principles of sustainable economic, competitive production and effective use of intellectual capital. Market relations need to strengthen the role of intangible assets. The value of intangible assets is determined by the future economic benefits that they can bring to the enterprise. The presence of intangible assets in enterprises becomes a factor for sustainable development, improving the market value of businesses as well as shaping their competitive advantage. Analysis of the presence, movement and use of intangible assets is an important part of analyzing the financial condition of the company, thereby increasing the effectiveness of the management of product competitiveness in the domestic and foreign markets. Attainment of the goals and tasks has been performed with the help of the following research methods: abstract and logical – theoretical generalization of the results and drawing conclusions; comparison – assessing the effectiveness of intangible assets; statistical and expert assessments – the analysis of the influence of intangible assets on the company's profit; cash- constructive – when calculating the profit from the use of intangible assets by taking into account their share in the total percentage of assets. Analyzing the use of intangible assets is possible with the full provision of company with information about its intangible assets. Basic theoretical and practical results of the study concern the improvement of methodological approaches to evaluation of the effectiveness of intangible assets from the calculation of the profit which is derived from the use of intangible assets that directly affect the performance of the company. The increase in the dynamics of this index indicates the effective use of intangible assets. After analyzing the level of intangible assets it can be given the cost characteristics of scientific and technical potential of the company and can be evaluated its ability to maintain competition in the market of products. The process of attracting investment to increase the total value of assets can be intensified, thereby it will contribute to the growth of the company image and the degree of confidence in the products that will help to contribute additional profit at the expense of goodwill.

Keywords: intangible assets; valuation; analysis; profitability; competitiveness; efficiency.

JEL classification: M41

Вступ

Для досягнення успіху у конкурентному середовищі та зміцнення добробуту країни зростає необхідність підприємств використовувати у своїй господарській діяльності нематеріальні активи, і це зумовлює необхідність дослідження методики їх обліку, аналізу та аудиту. Дослідженням питань, пов'язаних з методологією аналізу нематеріальних активів, у своїх наукових працях займалися такі вчені, як Н. М. Балакирева, Р. Грачова, О. Кононенко, В. О. Подольська та інші. В роботах фахівців зустрічаються пропозиції щодо вирішення цієї проблеми, що зумовлює мету дослідження.

Мета та завдання

Метою нашого дослідження є удосконалення методики формування інформаційної бази аналітичного забезпечення нематеріальних активів підприємств.

Виклад основного матеріалу

Як об'єкт наукового пізнання, нематеріальні активи (НМА) є складним та багатограним структурним елементом в економічній теорії сьогодення, який відповідно до вимог розвитку сучасної ринкової економіки країни з орієнтацією до світового економічного простору все більше ідентифікується з об'єктом інтелектуальної власності та здійсненням інноваційних процесів у ході господарської діяльності вітчизняних підприємств.

Грунтуючись на узагальненні результатів досліджень, можна сформулювати основні особливості нематеріальних активів: відсутність матеріальної форми і при цьому наявність такої цінної властивості, як здатність приносити дохід їхньому власнику з огляду на довгострокові права і переваги, надані йому на період, доки цей дохід можливий; відсутність наміру продажу нематеріальних активів за стабільної діяльності підприємства; термін використання більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік); не підлягають фізичному зносу; підвищений ступінь ризику за спробу одержати дохід від застосування подібних активів, а відтак, відсутність у користувача прагнення перепродати нематеріальні активи за нормальних умов діяльності підприємства; об'єкт може бути ідентифікований (крім гудвілу); може мати повторний продаж на ринку; вартість нематеріальних активів може бути достовірно визначена. [1, 2, 3]

Загальний перелік питань стосовно придбання та використання нематеріальних активів містить у собі поняття економічного аналізу використання цих активів. Використовуючи різні способи та прийоми дослідження зміни обсягів нематеріальних активів, аналіз визначає головні риси та забезпечує їх цільове управління. Оскільки конкурентні переваги дозволяють підприємству отримувати максимальний ефект від діяльності, то здійснення оперативного і вчасного аналізу використання нематеріальних активів дозволить усунути недоліки, що стримують розвиток діяльності [4].

Особливо важливим є аналіз структури та динаміки нематеріальних активів, адже що більша їх вартість у загальній вартості активів, то більша інвестиційна привабливість підприємства.

Аналіз наявності, руху та використання нематеріальних активів передбачає певні етапи (рис. 1).

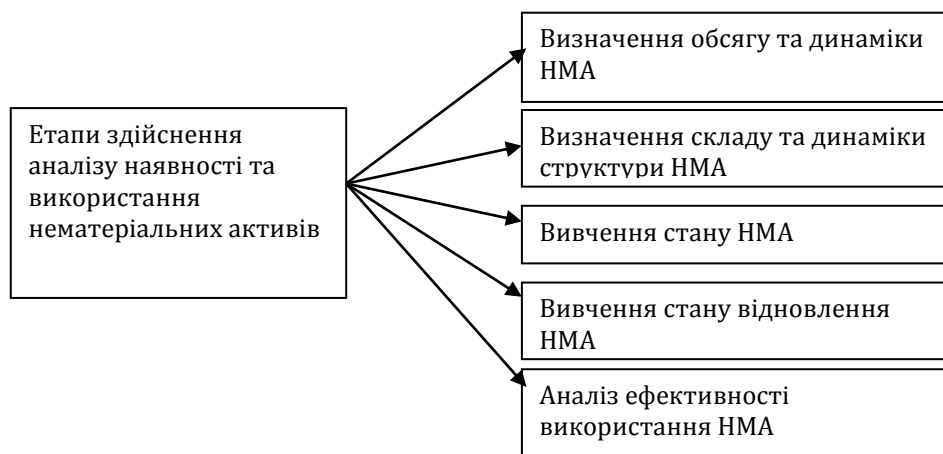

Рис. 1. Етапи аналізу наявності та використання нематеріальних активів

1. Визначається загальний обсяг нематеріальних активів на підприємстві у вартісному вираженні та простежується динаміка порівняно з попередніми періодами. У випадку, якщо протягом аналізованого періоду була здійснена переоцінка нематеріальних активів, то спочатку доцільно здійснити процедуру представлення обсягу переоцінених нематеріальних активів у співставний вигляд.

2. Розглядається співвідношення нематеріальних активів та основних засобів, що задіяні в операційному процесі та здійснюється вивчення у складі нематеріальних активів окремих їх видів.
3. Здійснюється оцінка стану амортизації нематеріальних активів.

Економічний ефект від використання нематеріальних активів виражається у загальних результатах діяльності підприємства: збільшення прибутку, фінансова стійкість підприємства, підвищення конкурентоспроможності продукції, збільшення обсягів реалізації, розширення ринків збуту.

Рентабельність нематеріальних активів повинна тільки зростати, в протилежному випадку діяльність підприємства не принесе власникам очікуваних результатів.

Економічний аналіз нематеріальних активів спрямовано на виявлення резервів підвищення ефективності їх використання, з чим пов'язаний механізм здійснення оцінки ефективності використання нематеріальних активів у процесі господарської діяльності підприємства.

Для оцінки ефективності використання нематеріальних активів пропонуємо розраховувати прибуток, отриманий від їх використання, що безпосередньо впливають на результати діяльності підприємства з урахуванням коефіцієнта впливу і-го виду нематеріального активу на результати діяльності підприємства:

де $\Pi_{нма}$ – прибуток, отриманий від використання нематеріальних активів, що безпосередньо впливають на результати діяльності підприємства, тис. грн;

Π – прибуток, що отримує підприємство від реалізації продукції, тис. грн;

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{\sum_{i=1}^n C_i \times K_i}{\sum_{i=1}^n K_i} \\ \Pi_{нма} = \Pi \times \frac{\sum_{i=1}^n K_i}{B} \\ \frac{\Pi_{нма}}{\Pi} \geq \frac{B_{нма}}{B} \end{array} \right. \quad (1)$$

C_i – вартість і-го нематеріального активу, тис. грн;

K_i – коефіцієнт впливу і-го виду нематеріального активу на результати діяльності підприємства;

B – вартість необоротних активів підприємства, тис. грн;

$B_{нма}$ – вартість нематеріальних активів у вартості необоротних активів, тис. грн;

Теоретичні положення нашого дослідження були застосовані в практичній діяльності підприємства для оцінки результатів його господарювання.

Таблиця 1. Показники ефективності використання нематеріальних активів ПАТ «Охтирський м'ясокомбінат» Сумської області*

Показники	Роки		
	2011	2012	2013
Вартість нематеріальних активів підприємства всього, тис. грн (B)	18	20	22
у т. ч. тих, що безпосередньо впливають на результати діяльності підприємства, тис. грн (B _{нма})	12	13	14
Прибуток, що отримує підприємство від реалізації продукції, тис. грн (Π)	46	68	82
Прибуток, отриманий від використання нематеріальних активів, що безпосередньо впливають на результати діяльності підприємства, тис. грн (Π _{нма})	14	16	28
Частка прибутку, отриманого від використання нематеріальних активів у загальній вартості прибутку (Π _{нма} /Π)	0,3	0,24	0,34
Частка вартості нематеріальних активів у вартості необоротних активів (B _{нма} /B)	0,67	0,65	0,64

*Розраховано автором

Результати дослідження дають підстави стверджувати про збільшення в динаміці прибутку від використання нематеріальних активів, що безпосередньо впливають на результати діяльності підприємства, що свідчить про їх ефективне використання.

Аналізуючи рівень використання нематеріальних активів, можна дати вартісну характеристику науково-технічного потенціалу підприємства і оцінити його здатність вести конкурентну боротьбу на ринку продукції; активізувати процес залучення інвестицій, збільшити загальну вартість активів підприємства, тим самим сприяти зростанню іміджу підприємства і ступеня довіри до продукції, що в свою чергу сприятиме отриманню додаткового прибутку за рахунок гудвілу.

Правильне проведення економічного аналізу використання нематеріальних активів дозволить отримати позитивні показники їх використання та здійснити оптимізацію витрат для розширення обсягів виробництва продукції.

Дані фінансового та бухгалтерського обліку нематеріальних активів використовуються для аналізу стану, руху та використання нематеріальних активів з метою прийняття рішень щодо доцільності використання нематеріальних активів, їх впровадження, поповнення, забезпечують методологічну базу для проведення аудиту нематеріальних активів.

Але в процесі аналізу нормативних положень щодо нематеріальних активів не розкривається жодного аспекту організаційного та управлінського механізму формування, планування, використання, фінансування та визначення результатів від використання нематеріальних активів.

Також необхідно враховувати, що процес економічної інтеграції до світової спільноти, у тому числі і у сфері бухгалтерської фінансової звітності підприємства, а також оцінки вартості нематеріальних активів, зобов'язує підходити до цього явища з позиції використання міжнародних стандартів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, аналіз наявності та використання нематеріальних активів є важливою складовою аналізу фінансового стану підприємства, що сприяє підвищенню ефективності системи управління конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках і є перспективним напрямом подальших досліджень.

Список літератури

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 18. 10. 1999 № 242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Доунс, Д. Финансово-инвестиционный словарь [Текст] / Д. Доунс, Д. Э. Гурман; [пер. 4-го перераб. и доп. англ. изд.]. – М. : ИНФРА – М, 1997. – 585 с.
3. Шваб, Л. І. Економіка підприємства [Текст] : навчальний посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. І. Шваб. – К. : Каравела, 2004. – 568 с.
4. Крамаренко, Г. О. Фінансовий аналіз [Текст] : підручник. / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 392 с.
5. Подольська, В. О. Фінансовий аналіз [Текст] : навчальний посібник / В. О. Подольська, О. В. Яріш. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 196 с.
6. Балакирева, Н. М. Нематериальные активы: учет, аудит, анализ [Текст] : учебное пособие / Н. М. Балакирева. – М. : Издательство Эксмо, 2005. – 416 с.

References

1. Polozhennia (standart) buhgalterskogo obliku 8 Nematerialni aktyvy [Regulations (standards) of Accounting]. (2000). (n. d.). zakon. rada.gov.ua. Retrieved April 15, 2014, from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>
2. Douns, D., & Hurman, D. E. (1997). Finansovo-investitsionnij slovar [Financial-investment dictionary]. Moskva : INFRA [in Russian].
3. Shvab, L. I. (2004). Ekonomika pidprujemstva [Business Economics]. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].
4. Kramarenko, G. O., & Chorna, O. E. (2008). Finansovij analiz [Financial Analysis]. Kyiv: Tsentr navchalnoji literaturi [in Ukrainian].
5. Podolska, V. O., & Jarish, O. V. (2007). Finansovij analiz [Financial Analysis]. Kyiv:Tsentr navchalnoji literaturi [in Ukrainian].
6. Balakireva, N. M. (2005). Nematerialnije aktivu: uchet, audit, analiz [Intangible assets: accounting, auditing, analysis]. Moskva: Eksmo [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 28.03.2014 р.